

Ks. dr hab. Piotr Wiśniewski, prof. KUL
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Wydział Nauk Humanistycznych
Instytut Nauk o Sztuce

Lublin, 15.12.2023

Recenzja dorobku naukowego w postępowaniu habilitacyjnym ks. dr. Piotra Towarka

1. Sylwetka naukowa Habilitanta

Zainteresowania naukowe ks. dr. Piotra Towarka są niewątpliwie rezultatem odbytych przez niego studiów w dwóch obszarach, w dziedzinie nauk teologicznych i dziedzinie nauk humanistycznych. Dwuobszarowe studia nie tylko dały Habilitantowi gruntowną wiedzę, ale przyczyniły się także do ukształtowania jego warsztatu naukowego. Ks. Towarek w 1997 roku uzyskał tytuł zawodowy magistra teologii w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie na podstawie pracy magisterskiej: *Służba Boża w świetle rytuału biskupa Karola Hohenzollerna z 1800 roku*, napisanej pod kierunkiem ks. prof. Władysława Nowaka; w 2003 roku uzyskał w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II licencjat z liturgiki, w 2004 roku także otrzymał magisterium z muzykologii na podstawie pracy: *„Spiegel der Orgelmacher und Organisten” z 1511 r.*, przygotowanej pod kierunkiem ks. prof. Jana Chwałka. W KUL podjął również studia doktoranckie z liturgiki na Wydziale Teologii, które uwieńczył w 2006 roku stopniem naukowym doktora nauk teologicznych w zakresie teologii pastoralnej, przedstawiając dysertację: *Liturgia i teologia egzorcyzmów w księgach liturgicznych po Soborze Watykańskim II*, napisaną pod kierunkiem ks. prof. Zbigniewa Wita. Warto podkreślić, iż praca ta, dwukrotnie wyróżniona (2006, 2009) i ogłoszona drukiem, spotkała się z ogromnym zainteresowaniem szerokiego grona odbiorców, czego potwierdzeniem jest jej drugie wydanie w roku 2013. Nie mam żadnych wątpliwości, że zdobyte przez ks. dr. P. Towarka podwójne wykształcenie, teologiczne i muzykologiczne, komplementarnie i owocnie procentują w jego interdyscyplinarnych pracach naukowych i aktywności dydaktycznej.

2. Dokumentacja

Przedłożona do oceny dokumentacja zawiera: dane osobowe Habilitanta, kopię dyplomu doktorskiego, autoreferat (w języku polskim), wykaz osiągnięć naukowych, zaświadczenie o stażu zagranicznym, zaświadczenie redakcji czasopism naukowych, osiągnięcie główne (cykl 10 artykułów powiązanych tematycznie), inne artykuły opublikowane w czasopismach naukowych, opublikowane rozdziały w monografiach naukowych, recenzje, omówienia, sprawozdania, hasła encyklopedyczne. Treść dokumentacji została przygotowana bardzo starannie i spełnia wymogi formalne Ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z dn. 20 lipca 2018 roku z późniejszymi zmianami.

3. Ocena osiągnięcia naukowego stanowiącego znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki teologiczne (Art. 219, ust. 1.2).

Ocena formalna

Głównym osiągnięciem naukowym ks. dr. Piotra Towarka jest cykl dziesięciu spójnych tematycznie artykułów opublikowanych w czasopismach naukowych i książkach wieloautorskich w latach 2015-2022, zatytułowanych: *Wielkie formy muzyczne miejscem teologicznej pamięci o Świętych*. Są one wynikiem intensywnej działalności naukowej Kandydata ostatnich ośmiu lat przed złożeniem wniosku habilitacyjnego. Tytuł recenzowanego osiągnięcia habilitacyjnego sformułowany został precyzyjnie i jednoznacznie wskazuje na główny przedmiot badań.

Na osiągnięcie naukowe ks. dr. Piotra Towarka składają się:

a. artykuły w pracach zbiorowych:

1. *Maria Magdalena w wielkich formach muzycznych*, w: *Św. Maria Magdalena w wierze, pobożności, teologii i sztuce - dawniej i dziś. Perspektywa uniwersalna i regionalna*, red. bp J. Jezierski, K. Parzych-Blakiewicz, ks. P. Rabczyński, Olsztyn 2015, s. 143-156.

2. *Święta Katarzyna Aleksandryjska w muzycznych opracowaniach mszalnych i oratoryjnych*, w: *Święta Katarzyna Aleksandryjska w wierze, pobożności, teologii i sztuce - dawniej i dziś. Perspektywa uniwersalna i regionalna*, red. bp J. Jezierski, K. Parzych-Blakiewicz, ks. P. Rabczyński, Olsztyn 2016, s. 153-165.

3. *Wielkie formy muzyczne dedykowane Matce Bożej Gietrzwałdzkiej*, w: *Matka Boża Gietrzwałdzka w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś. Perspektywa uniwersalna i regionalna*, red. K. Parzych-Blakiewicz, S. Kuprjaniuk, Olsztyn 2018, s. 243-262.

4. *Wielkie formy muzyczne dedykowane św. Jakubowi Więszemu*, w: *Święty Jakub Apostoł (Więszy) w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś. Perspektywa uniwersalna i regionalna*, red. K. Parzych-Blakiewicz, E.M. Mączka, Olsztyn 2018, s. 111-133.

5. *Wielkie formy muzyczne dedykowane św. Annie*, w: *Święta Anna w wierze, pobożności sztuce – dawniej i dziś. Perspektywa uniwersalna i regionalna*, red. E.M. Mączka, S. Mikołajczak, Olsztyn 2021, s. 131-154.

6. *Św. Marcin z Tours w średniowiecznych propriach mszalnych. Zarys problematyki*, w: *Święty Marcin w wierze, pobożności sztuce – dawniej i dziś. Perspektywa uniwersalna i regionalna*, red. E.M. Mączka, S. Mikołajczak, M. Piechocka-Kłós, ks. P. Towarek, Olsztyn 2022, s. 53-74.

b. artykuły w czasopismach naukowych:

1. *Wielkie formy muzyczne dedykowane św. Jackowi Odrowążowi*, „*Studia Elbląskie*” 20(2019), s. 177-192.

2. *Modlitwa „Sub Tuum praesidium”: czas powstania, miejsce w liturgii oraz recepcja w kulturze muzycznej. Zarys problematyki*, „*Vox Patrum*” 80(2021), s. 239-268.

3. *Wielkie formy muzyczne dedykowane św. Józefowi*, „*Studia Elbląskie*” 22(2021), s. 227-257.

4. *Messe Kompositionen zu Ehren der Heiligen Anna. Umriss der Problematik*, „*Roczniki Humanistyczne*” 69(2021), nr 12, s. 183-196.

Dodatkowo Habilitant dołączył jeszcze dwa nieopublikowane w momencie przekazania do Komisji Habilitacyjnej teksty (złożone do wybranych Redakcji), które znakomicie wpisują się w jego główny nurt badawczy:

1. *Great musical forms dedicated to Saints Cyril and Methodius*, „*Forum Teologiczne*”

2. *Grat musical forms dedicated to Saint Martin of Tours. Outline of the issues*, „*Nurt SVD*”

W dołączonej do wniosku dokumentacji zawarto oświadczenia obydwu Redakcji czasopism („*Forum Teologiczne*” oraz „*Nurt SVD*”) o przyjęciu tekstów do druku.

We wszystkich wskazanych pracach cyklu ks. dr Towarek jest jedynym ich autorem. Nie znajdziemy tu co prawda prac opublikowanych w periodykach zagranicznych, tym niemniej dwa z czasopism, w których Habilitant zdecydował się zamieścić swoje teksty („Vox Patrum”, „Roczniki Humanistyczne”), są rozpoznawalne także w światowym dyskursie naukowym, o czym świadczy choćby fakt ich indeksowania w międzynarodowej bazie Scopus. Spośród pozostałych dwa artykuły zostały zamieszczone w „Studiach Elbląskich” (*notabene* staraniem Habilitanta jako redaktora naczelnego tego pisma wprowadzone do międzynarodowych baz indeksacyjnych oraz włączone do listy czasopism punktowanych MEiN) i sześć w pracach zbiorowych (wszystkie wydane w Warmińskim Wydawnictwie Diecezjalnym). W moim przekonaniu od strony ilościowej jest to dorobek wystarczający. Wszystkie publikacje zostały dobrane tematycznie pod kątem podejmowanej przez Kandydata problematyki związanej z hagiologią aspektową.

Ocena merytoryczna

Cykl publikacji powiązanych tematycznie sam w sobie nastrocza pewne trudności w ocenie, głównie z tego względu, że jego kryteria nie zostały precyzyjnie zdefiniowane przez Ustawodawcę. Konieczne jest tu pewne rozumowanie ułatwiające proces oceny merytorycznej przedstawionego osiągnięcia. Niewątpliwie nadrzędnym kryterium jest jakość dorobku naukowego i – to, co stanowi Ustawa – jego znaczny wkład w rozwój dyscypliny, w tym przypadku nauki teologiczne. Wymóg merytorycznego powiązania wydzielonych do oceny tekstów jako cyklu nie jest jednak powiązany z kryterium znacznego wpływu w rozwój dyscypliny. Zbiór artykułów nie może być zatem kolekcją luźnych tematycznie części, ale cyklem publikacji będących elementem większej całości, charakteryzującym się logicznym porządkiem. Biorąc pod uwagę te wyznaczniki należy podkreślić, że w przypadku przedstawionego przez ks. dr. P. Towarkę głównego osiągnięcia habilitacyjnego mamy do czynienia ze spójnie tematycznym zbiorem artykułów, chronologicznie opublikowanych w czasopismach naukowych i rozdziałach wydanych w książkach. Habilitant w Autoreferacie przedstawia cykl publikacji w kontekście teologicznym i muzycznym, wskazując na jego interdyscyplinarność. Z tego względu, i słusznie, ks. Towarek – jako liturgista i muzykolog – zaaplikował w badaniach wytypowanych kompozycji metody właściwe dla dziejów liturgii, hagiografistyki i muzyki. Analiza treści publikacji stanowiących główne osiągnięcie potwierdza w klarowny sposób przyjęty koncept badawczy. Podane w Autoreferacie cele

badawcze („jak w ciągu stuleci kształtowało się oddziaływanie Świętych na muzykę sakralną? Czy istniało dawniej i istnieje współcześnie nadal zainteresowanie Świętymi ze strony twórców wielkich form muzycznych? Czy warsztat kompozytorski i muzyka w nim powstająca może być także dziś w tym znaczeniu *locus theologicus*?”) znajdują zastosowanie w całym cyklu.

Percepcję recenzowanego materiału ułatwia starannie przygotowany Autoreferat, dobrze porządkujący treści. Osiągnięcie naukowe Habilitanta, merytorycznie podzielone w Autoreferacie na cztery bloki tematyczne, prezentuje wielkie formy muzyczne poświęcone kolejno: Najświętszej Maryi Pannie; św. Józefowi; świętym kobietom: Annie, Marii Magdalenie i Katarzynie Aleksandryjskiej oraz świętym mężczyznom: Jakubowi apostołowi Starszemu, Marcinowi z Tours, Cyrylowi i Metodemu, Jackowi Odrowążowi. Tytuły wszystkich artykułów i ich treść są merytorycznie powiązane. Pochylenie się nad tą problematyką wypełnia w pewnym stopniu deficyt prac z tego zakresu. Cykl przedstawionych prac, obejmujący aspekt badań źródeł muzycznych (wielkich form muzycznych) dotyczący wybranych świętych, w pełni odpowiada założeniom tzw. hagiologii aspektowej, wypracowanej przez naukowców Wydziału Teologii UWM w Olsztynie, stanowiącej dziś ważną subdyscyplinę hagiografii klasycznej. Habilitant, korzystając z wiedzy teologicznej i muzykologicznej, dokonał najpierw uważnej kwerendy rozproszonych dzieł muzycznych dedykowanych każdemu ze świętych (mając jednocześnie świadomość istnienia jeszcze innych, dotychczas nieodnalezionych opusów!), tworząc finalnie cenne chronologiczne katalogi kompozycji od średniowiecza aż po czasy współczesne. Potwierdził w ten sposób, że w każdej epoce tworzono muzykę ku czci świętych (cykle mszalne, msze, litanie, motety, oratoria, koncerty kościelne) będącą nie tylko przejawem żywej religijności wiernych, ale stanowiącą jednocześnie miejsce teologicznej pamięci o nich, skłaniającą do naukowej refleksji. W przypadku św. Jacka Odrowąża Habilitant dotarł także do twórczości postgregoriańskiej (oficjum rymowane, sekwencje, wersety allelujatyczne). Ks. Towarek stwierdził, iż powstałe w ciągu wieków kompozycje muzyczne stanowią istotny zakres źródeł badawczych na temat życia Świętych oraz pokazują rozmiar kultu każdego z nich. Dzięki spójności tematycznej artykułów zakwalifikowanych do cyklu Kandydatowi udało się uzyskać wyraźnie zauważalną jednolitość prezentowanych rozważań dowodząc, że także muzyka sakralna jest tym miejscem, w którym pamięć o Świętych jest ciągle żywa i stanowi cenne źródło inspiracji dla kompozytorów wszystkich epok. Innymi słowy również dzieła muzyki

religijnej mogą stanowić, i stanowią – co udowodnił ks. dr Towarek, miejsce uprawiania teologii. W tym upatruję szczególnie istotny wkład Habilitanta do rozwoju dyscypliny nauki teologicznej. Umiejętnie łącząc wiedzę teologiczną i muzykologiczną dowiódł, że święci Kościoła zajmują ważne miejsce również w spuściźnie muzycznej. Ich świętość jest odzwierciedlona w ponadczasowych dziełach muzycznych, które definiują profil duchowy i religijny Świętych oraz pomagają rozpoznawać konkretnego świętego w kolejnych pokoleniach. Habilitant podejmując interdyscyplinarne spektrum badań potwierdził tym samym ponadczasową myśl św. Izydora z Sewilli: „Bez muzyki żadna dyscyplina nie może być doskonałą, ponieważ bez niej nic nie może istnieć” (*Originum sive etymologiarum libri XX*).

Wysoko należy ocenić także warstwę językową opracowania. Całość napisana została bardzo poprawnym stylistycznie językiem polskim (jeden z cyklu artykułów zredagowano w języku niemieckim). Wprawdzie może to wynikać po części ze starannej korekty tekstów uprzednio już przygotowanych do publikacji, niemniej jednak posługiwanie się umiejętnie specjalistyczną terminologią, sposób prowadzenia dyskursu naukowego sprawia, że poszczególne artykuły czyta się dobrze, z dużym zainteresowaniem! Ks. dr Towarek formułuje wnioski zasadniczo precyzyjnie i poprawnie, z wyraźnie wyczuwalną pasją badawczą. Szkoda tylko, że w podsumowaniu w Autoreferacie Habilitant nie wyznacza dalszych perspektyw badawczych, ważnych dla hagiologii aspektowej, szczególnie że nie znajdziemy ich w poszczególnych tekstach. W recenzowanych artykułach zabrakło mi pewnej syntezy koncepcyjnej podjętego zagadnienia. Oczekiwałbym od Habilitanta klarownego podsumowania dociekań badawczych na przykład w formie zwięzłego, osobnego artykułu naukowego. Wprawdzie pewne znamiona tego rodzaju *résumé* można odnaleźć w Autoreferacie, jednak nie jest on integralną częścią cyklu artykułów stanowiących główne osiągnięcie naukowe.

Wszystkie z prac cyklu posiadają obszerny wykaz bibliografii (kilka z nich bardzo obszerny!) świadczący o dużej erudycji Habilitanta. Na podkreślenie zasługuje spójność problematyki cyklu, przemyślana koncepcja badań, dociekliwość i dojrzałość w formułowaniu wniosków. Dodatkowe dwa teksty świadczą *in plus* o tym, że Habilitant zamierza dalej kontynuować zainicjowany obszar badań. Ponieważ w recenzowanych tekstach nie dostrzegłem odniesień do retoryki muzycznej (figur retoryczno-muzycznych, symboliki liczb), która *notabene* swoje podstawy zaczerpnęła z teologii, sugerowałbym uwzględnienie w kolejnych pracach naukowych także tego aspektu. Tego rodzaju „egzegeza” kompozycji

religijnych z pewnością pomogłaby rozpoznać bardziej złożone, a niekiedy trudne do uchwycenia relacje między warstwą tekstową i muzyczną. Wykształcenie teologiczne i muzykologiczne ks. dr. Towarka w naturalny sposób predestynuje go przecież do tego typu badań. W moim przekonaniu takie podejście do twórczości sakralnej mogłoby uczynić hagiologię aspektową jeszcze bardziej atrakcyjnym terenem badań naukowych.

Podsumowując tę część recenzji stwierdzam, że osiągnięcie naukowe ks. dr. Piotra Towarka spełnia przesłankę ustawową. Wpisuje się ono w dziedzictwo naukowe dyscypliny nauki teologiczne, poszerzając jej dotychczasowe spektrum badań o dzieła muzyki religijnej i metodologię badawczą, będące *sui generis* miejscem uprawiania teologii. Należy uznać to za istotne *novum* osiągnięcia naukowego Habilitanta. W mojej ocenie stanowi to znaczny wkład w rozwój nauk teologicznych i mieści się w dyscyplinie nauki teologiczne.

4. Pozostały dorobek naukowy habilitanta po uzyskaniu stopnia doktora

Dorobek naukowy ks. dr. Piotra Towarka po uzyskaniu stopnia doktora obejmuje: 12 rozdziałów w książkach wieloautorskich (w tym 5 współautorskich), 15 artykułów w czasopismach naukowych oraz 5 haseł encyklopedycznych przygotowanych dla *Encyklopedii katolickiej* wydawanej przez Towarzystwo Naukowe KUL (kolejne hasło zostało oddane do druku w innej redakcji). Liczba publikacji świadczy o dość intensywnej działalności naukowej Kandydata od czasu uzyskania stopnia naukowego doktora. Trudno mówić o liczbie cytowań, ponieważ Habilitant takowych nie podaje (nie korzysta z powszechnie dostępnych narzędzi, takich jak np. Google Scholar, czy ResearchGate, dających możliwość automatycznego wyliczania wskaźnika cytowalności). Dołącza jedynie wykaz autorów cytujących jego pozycje naukowe (ogółem 31). *Gros* artykułów (11) wydrukowanych zostało w lokalnym periodyku „Studia Elbląskie”. W tym samym piśmie Kandydat zamieścił także dwanaście sprawozdań. Tego typu lokowanie tekstów z pewnością nie spowodowało korzystniejszego upowszechnienia wyników badań Habilitanta i jego szerszej rozpoznawalności w środowisku naukowym. Nie oznacza to jednak, że wytworzony przez ks. dr. Towarka dorobek naukowy nie jest wartościowy! Wręcz przeciwnie, jest on przede wszystkim różnorodny i interesujący pod względem bogactwa treści. Chcąc pokusić się o jego systematyzację, można by wskazać w nim kilka nurtów badawczych: egzorcyzmy w Kościele katolickim; muzyka liturgiczna; kultura muzyczna w diecezji elbląskiej;

zagadnienia organologiczne; zagadnienia pastoralne. Różnorodność tematyczna i interdyscyplinarność badań stanowi najbardziej istotny walor dorobku naukowego ks. Towarka i świadczy o jego wielorakich zainteresowaniach badawczych, nakierowanych jednak za każdym razem na obszar liturgii i muzyki liturgicznej, solidnie osadzonych na dokumentach Kościoła będących punktem wyjścia do podejmowanych rozważań. Publikowane teksty opiniowanego dorobku Habilitanta są starannie dopracowane, odznaczają się terminologiczną precyzją, logiczną narracją oraz troską o zrozumiałość toku wywodów. Oryginalnością ujęcia tematu odznaczają się szczególnie publikacje podejmujące problematykę egzorcyzmów w Kościele, w których Kandydat z wielką swadą i erudycją przedstawia wiedzę na ten temat, a dodatkowo popularyzuje ją podczas licznych prelekcji (kilkadziesiąt wystąpień!) poświęconych dziejom, liturgii i teologii egzorcyzmu. Wkład tej części dorobku naukowego w rozwój dyscypliny nauki teologicznej należy uznać za szczególnie dojrzały i wartościowy. Oceniam go wysoko zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Potwierdza on naukowe kompetencje i warsztat badawczy Kandydata, przede wszystkim – co należy podkreślić – umiejętność interdyscyplinarnego prowadzenia dyskursu naukowego.

5. Aktywność naukowa realizowana w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej” (Art. 219, ust. 1.3).

Aktywność naukowa ks. dr. Piotra Towarka ma różne wymiary. Habilitant prowadzi ożywioną i owocną współpracę z innymi ośrodkami akademickimi w Polsce, prezentując tam wyniki swoich badań jako wykładowca, prelegent i współorganizator różnych przedsięwzięć naukowych. Działalność ta obejmuje łącznie cztery ośrodki naukowe, z którymi Habilitant był związany w różnym okresie czasu: Pomezński Instytut Teologiczny w Elblągu (1998-2002, wykłady z liturgiki), Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Elbląskiej w Elblągu (2006-2023, zajęcia z muzyki kościelnej i liturgiki), Misyjne Seminarium Duchowne Księża Werbistów w Pieniężnie (2006-2016, zajęcia z liturgiki), Wydział Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (2009-2016, wykłady monograficzne z dziejów egzorcyzmu i wiedzy o muzyce), Wydział Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Studia podyplomowe – doskonalenie specjalistyczne z teologii w Elblągu (2017-2020, wykłady z dziejów egzorcyzmu). Pod kierunkiem Habilitanta zostało napisanych także 12 prac magisterskich. Aktywność w wymienionych ośrodkach świadczy o doświadczeniu

dydaktycznym Kandydata, jego kompetencjach i podejmowanej różnorodnej współpracy naukowej. Z całą pewnością byłaby ona o wiele bardziej znacząca, gdyby ks. Towarek był na stałe związany z konkretną uczelnią. Niemniej jednak już ten wniesiony do nauki wymierny wkład należy uznać za ważny i dobrze rokujący na przyszłość.

Ks. dr Piotr Towarek prezentuje wyniki swoich badań podczas konferencji naukowych o zasięgu krajowym i międzynarodowym. Dotychczas wygłosił sześć referatów na konferencjach krajowych: Elbląg (2005, 2017), Olsztyn (2012, 2014, 2015), Malbork (2022) i jeden na Międzynarodowym Warmińskim Seminarium Hagiologicznym w Olsztynie (2022). Kandydat uczestniczy aktywnie także w komitetach organizacyjnych konferencji naukowych, jako przewodniczący (1 raz) i ich członek (13 razy). Dodatkowo, z racji pełnionej funkcji (sekretarz biskupa diecezjalnego) bierze udział w organizacji konferencji naukowych związanych z życiem Kościoła lokalnego (Sympozja Dorotańskie w Kwidzynie, Konferencja naukowa w 25-lecie powstania diecezji elbląskiej, Międzyuczelniane Konferencje Naukowe „Inspiracje Jana Pawła II dla współczesności”), czy konferencje w ośrodkach akademickich (Wydział Teologii UWM w Olsztynie oraz Instytut Historii UKSW w Warszawie). Udział we wszystkich wymienionych przedsięwzięciach korzystnie wpływa na ocenę działalności naukowej Kandydata, dając szansę dotarcia z wynikami swoich badań do szerszego grona odbiorców.

Habilitant jest członkiem Polskiego Towarzystwa Teologicznego, Oddział w Elblągu. Jako redaktor naczelny „Studiów Elbląskich” nawiązał współpracę z ośrodkami naukowymi w Europie, Ameryce Północnej i Australii, co spowodowało umiędzynarodowienie pisma i publikowanych w nim wyników badań. Kandydat jest także redaktorem „Biuletynu Synodalnego. Dojrzała w wierze i życiu”, redaktorem śpiewnika „Gwiazdo zaranna” (Elbląg 1994), redaktorem zeszytów Warsztatów Muzyki Liturgicznej w Pasłęku (2016, 2017, 2018, 2019, 2022) oraz kilku innych wydań o charakterze *stricte* użytkowym w diecezji elbląskiej. Habilitant ma na swoim koncie również siedem recenzji artykułów dla czasopism naukowych wpisanych na listę MEiN („Vox Patrum”, „Forum Teologiczne”, „Nurt SVD”). Wymierną ilustracją aktywności ks. Towarka, którą należy docenić, jest jego udział w międzynarodowym projekcie „Friedensglocken für Europa”, realizowanym pod patronatem diecezji Rottenburg-Stuttgart, przy współdziałaniu diecezji elbląskiej, archidiecezji warmińskiej i diecezji Ostrawa-Opawa (Czechy). Jest on również przewodniczącym Komisji ds. Muzyki Kościelnej Diecezji Elbląskiej oraz członkiem kilku innych gremiów diecezjalnych: Komisji Liturgicznej Diecezji

Elbląskiej, Kapituły Nagrody Biskupa Elbląskiego „TUUS”, Komisji Głównej I. Synodu Diecezji Elbląskiej, Rady Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Elblągu, Komisji ds. Święceń i Posług Diakonatu Stałego.

Habilitant odbył także miesięczny staż naukowy w Pontificia Facoltà „San Bonaventura” w Rzymie (01-30.10.2021), podczas którego prowadził badania z zakresu hagiografii.

Bogata i różnorodna aktywność ks. dr. Towarka świadczy o dostrzeżeniu jego potencjału przez różne gremia krajowe i międzynarodowe. Należy w tym miejscu wyrazić nadzieję, że to pole działalności naukowej zostanie znacząco zintensyfikowane po uzyskaniu stopnia naukowego doktora habilitowanego, do czego szczerze zachęcam.

6. Wniosek końcowy

Po szczegółowym zapoznaniu się z Autoreferatem, wykazaną działalnością naukową, dydaktyczną i organizacyjną ks. dr. Piotra Towarka stwierdzam, że Kandydat spełnia wymagania Ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z dn. 20 lipca 2018 roku oraz Ustawy z dn. 13 stycznia 2023 roku o zmianie ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz niektórych innych ustaw* warunkujące nadanie stopnia doktora habilitowanego. Habilitant posiada stopień naukowy doktora, osiągnięcie naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki teologicznej oraz wykazuje się istotną aktywnością naukową w więcej niż jednej uczelni.

Stawiam zatem wniosek o dopuszczenie ks. dr. Piotra Towarka do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

